

בבא מציעא ס"ז

בבא רצה להקשות לר"נ מאונאה ור"נ הביא ראייה מאילוניית
אמר רבא, כשישבתי לפני רב נחמן ורציתי להקשות לו מאונאה, ממה ששנינו לעיל שמחזיר את האונאה אפילו בטעה. והרי באונאה היא מחילה בטעות, ומכאן שמחילה בטעות היא מחילה. ורב נחמן הבחין בכך והראה לי שיש ראייה לדבריו מאילוניית שהיא מחילה בטעות היא ובכל זאת היא מחילה. ממה ששנינו במשנה, הממאנת, יתומה קטנה שאמה השיאה לדעתה⁶⁶, והשנייה, אחת מהשניות לעריות שחכמים גזרו בהם, והאילוניית, שנמצא שקדושיה קידושי טעות, אין להן לא כתובה⁶⁷. אפילו מה שהכניסה בכתובה ושמו אותם וכל שכן שאין לה כתובה מנה ומאתים. ולא פירות, הבעל לא יחזיר לה את הפירות שאכל מהנכסים שנפלו לה בירושה אחרי שנישאה, ותיקנו לבעל שיפדה אותה אם נשבת כנגד אכילתם. ולא מזונות, ולא בלאות⁶⁸, אם הכניסה לו בגדים נדונייה לא יחזיר לה אותם. והרי היא מחלה לבעלה על אכילת הפירות בטעות וראיה שמחילה בטעות היא מחילה.

אולם אומרת הגמרא, שבאמת אין קושיה על רב נחמן מאונאה, ואין ראייה לדבריו מאילוניית. אין קושיה על דבריו מאונאה מפני שהוא לא ידע שישנה אונאה שימחול לו עליה, ואינה אפילו מחילה בטעות. ואין ראייה לדבריו מאילוניית מפני שנוח לאשה שיצא עליה שם של אישות, והיא מחלה על הפירות אפילו שהקידושין יתבטלו.

כל שא' את ונוולא אחים קרקע חזרת
אשה אחת אמרה לאיש לך קנה לי קרקע מקרובי, והלך וקנה לה. ואמר לו המוכר אם יהיו לי מעות, אני רוצה שתקבל את מעותי ותחזירנה לי. אמר לו, הרי אתה והיא קרובים, תתרוצו ביניכם⁶⁹. אמר רבה בר רב הונא, כיון שאמר כן סמכה דעתו של המוכר על תנאי זה, ואינו מוכר אלא על תנאי זה. שאם יתן לו אחר זמן את המעות, הקרקע חוזרת למוכר. אולם מסתפקת הגמרא, מה הדין לגבי הפירות שנאכלו בנתיים. האם הפירות שנאכלו הם כריבית קצוצה ויוצאים בדיינים⁷⁰, או שהם כאבק ריבית ואין

66 שקידושיה מדרבנן ואם היא ממאנת הקידושין בטלים. רש"י.

67 בכתובות אמרו כיצד א' ממאנת אין לה מזונות כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה, וכן באילוניית שהרי למזונת שאחרי שמיאנה או נמצאה אילוניית פשוט שאין לה מזונות. ובשניה אין לפרש ביושבת תחתיו.

68 רש"י פירש שהכניסה לו בגדים בנדונייתה. ואפילו יש מהם שקיימים. תוס' הקשה הרי בכ"מ שמדבר בבלאות קיימים מזכיר במפורש קיימים. אלא בלאות הם הבלאות שאינם קיימים. תוס'.

69 בתשובת הגאונים אמרו שכן אומרים אתה והוא או אתה והיא, רש"י אומר שזה שמה. תוס'.

70 אפי' שמשמעו כאן שאם הפירות חוזרים הוא משום שהיא ריבית קצוצה. אינו מטעם זה שהרי בתח' הפרק אמר שמשכנתא בלא נכיתא אין מחזירים בדינינו ממלוה ללוה. אלא טעמו של רבינא הוא מום שהיא מחילה בטעות. ורבינא הוציא פירות דוקא במכירה ולא בהלוואה. ור"ת מפרש שמה שאמרו שהוא כריבית קצוצה הוא שהיא מחילה בטעות שאינה מחילה, ויוצאים כמו ריבית קצוצה. תוס' אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו שהוא משום ריבית

יוצאים בדיינים. אמר רבה בר רב הונא, מסתבר שהפירות הם כאבק ריבית ואין יוצאים, וכן אמר רבא⁷¹ שהם כאבק רבית.

רבה בר"ה א' הפירות הם כאבק ריבית והוא הדין במשכנתא קצץ עמו לאכול פירות לשם ריבית אלא סתם, והוא

ירד ועשה ואכל. האם הטעם שהוא כאבק ריבית ולא כריבית קצוצה הוא משום שלא קצץ לו, וגם כאן לא קצץ לו⁷². או ששם הוא אבק ריבית, מפני שהוא מכר וכאן הוא כריבית קצצה מפני שהיא הלואה. אמר לו רבה, ששם הטעם הוא משום שלא קצץ לו, וגם כאן לא קצץ לו והוא אבק ריבית. ואמר רב פפי, רבינא עשה מעשה וחישוב כמה פירות הוא אכל והוציא ממנו, שלא כרבה בר רב הונא.

משכנתא במקום מסלקים אכל שיעור המעות מסלקים אכל יותר אין מוציאים

אמר מר בריה דרב יוסף משמו של רבא, מקום שנהגו להלוות סתם והמלוה ממשכן קרקע ואוכל פירות אלא שהלוה יכול לסלק את תפיסת המלוה על ידי החזרת החוב, אם הלוה בא ותובע ואמר איני רוצה שהמלוה יאכל את פירותי בריבית, שמים את הפירות שהמלוה אכל, אם המלוה אכל כשיעור מעותיו מסלקים אותו⁷³, ואם אכל יותר משיעור המעות אין מוציאים ממנו⁷⁴, שזה רק אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים. ואם חייב לו חוב נוסף, אין מנקים מהחוב השני את העודף במה שאכל כבר. ובשדה של יתומים, אם אכל שיעור זווי מסלקים אותו, ואם אכל יותר מוציאים ממנו, ומחשבים משטר לשטר. מפני שבית דין שבעיר הם אביהם של יתומים, והם לא מחלו על העודף שאכל, וכמו שסילקו אותו משעה שאכל שיעור מעותיו.

ואמר רב אשי, עכשיו שאמרו שאם אכל יותר משיעור המעות אין מוציאים מידו, גם לא מסלקים אותו עד שיתן לו כל שיעור מעות הלואתו. כיון שאת הפירות אכל לא בתורת פרעון, והוא אבק רבית משעת אכילה, ואינה יוצאה בדיינים⁷⁵. רב אשי עשה מעשה ביתומים קטנים כגדולים, ואמר שאפילו אכל פירות כשיעור המעות לא מסלקים אותו⁷⁶.

קצוצה. הגהות הגר"א.

71 בהגהות הב"ח הגירסא וכן אמר רבה.

72 והוא חולק על רב נחמן שאמר לעיל הדרא ארעא והדרי פירי. רש"י.

73 כמו שמסלקים אותו אם הלוה משלם את החוב. ואע"ג שהוא אבק רבית ואינה יוצאה בדיינים הוא רק אחרי שלקחה אבל זה הוא זריז ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן. רש"י.

74 מפני שהוא אבק ריבית.

75 ואם יסלקוהו משדה זו בלא מעות מוציאים ממנו אבק רבית שאכל. ונקט לעיל אתרא דמסלקי, שאילו במקום שלא מסלקים שנהגו לאכול את המשכון שנים הקצובות למנהגם. ואילו היו לו מעות לא היה יכול לסלקו. הכל מודים שכל אותן השנים הם אצלו כמכר וגם אם אכל שיעור מעותיו לא מסלקים אותו. רש"י.

76 רב אשי סובר שמתחילת אכילתם הוא אבק רבית ואין כח לדיינים להוציאו. רש"י.

במשכנתא במקום שמסלקים לא יאכל אלא
בנכייתא ות"ח לא יאכל אלא בקיצותא

אמר רבא בנו של רב יוסף בשם רבא, במקום
שנהגו לאפשר ללוה לפרוע את החוב מוקדם

ולסלק את המלוה מהקרקע שמשכן, לא יאכל פירות אלא בנכייתא. שינכה ללוה
מהחוב דבר קצוב לשנה, שנראה כמו שמוכרו לו. וכיון שנכנס בספק שאפילו אם
השדה תלקה ולא יהיו בה פירות ינכה לו אותה קצבה, ולכן כשלוקח ממנו אינו
רבית⁷⁷. ותלמיד חכם לא יאכל פירות אפילו בנכייתא⁷⁸. ושואלת הגמרא אלא
במאי תלמיד חכם יאכל?. ואומרת הגמרא שיאכל ב'קיצותא'!

רב אחא ורבינא נחלקו בקיצותא האחד אמר
מותרת והאחד א' אסורה

ושואלת הגמרא מה נאמר למי שאמר
ש'קיצותא' אסורה. שהרי אמוראים נחלקו

ב'קיצותא'. רב אחא ורבינא, האחד אמר 'קיצותא' מותרת, ואחד אמר 'קיצותא'
אסורה. ותחילה מבארת הגמרא מהי 'קיצותא'? יש אומרים, שאמר לו עד חמש
שנים אוכל ממנה בלא 'נכייתא', מכאן ואילך אשום לך את כל הפירות. ויש
שאמרו שבכל מקרה בלא 'נכייתא' אסור. ו'קיצותא' היא כשאמר לו עד חמש
שנים אוכל ממנה בנכייתא, מכאן ואילך אשום לך את כל הפירות.

מי שאסר בראשונה מתיר באחרונה מי שאסר
באחרונה התיר לאכול כמשכנתא דסורא

וחוזרת הגמרא לשאול, שללשון הראשונה
שנחלקו האם מותר לו לאוכל בלא נכייתא,

אם כן מודים שבנכייתא מותר לתלמיד חכם באופן זה. אבל ללשון השניה שהכל
מודים שאין לתת בלא נכייתא, ונחלקו האם מותר לתת בנכייתא, כיצד ינהג
תלמיד חכם לדעת מי שאוסר? עונה הגמרא, שמותר במשכנתא דסורא שכותבים
בה, במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. שאינו נראה כהלואה, אלא
כלוקח ממנו את פירות השנים האלו במעות אלו.

אין בע"ח גובה ממשכנתא במקום שמסלקים
אין בכור נוטל פי שנים ושביעית משמסת

רב פפא ורב הונא בנו של רב יהושע אמרו,
אין בעל חוב גובה ממשכנתא במקום

שמסלקים אותה. אם המלוה מת ונפלה לפני בניו בעל חוב של אביהם אינו גובה
ממנה מפני שאין לאביהם כלום בגופה של קרקע, והם מטלטלין, ומטלטלין
של יתומים לא משתעבדים לבעל חוב⁷⁹ ⁸⁰. ואין הבכור נוטל בה פי שנים כשאר
מלוה בשטר⁸¹. ושביעית משמטתה, מפני שאינה מלוה על משכון שאין שביעית

77 ודווקא במקום שמסלקים, אבל במקום שלא מסלקים היא כמכירה אצלו כל ימי הזמן ומותר לו לאכול פירות
בלא שינכה מן החוב דבר קצוב. רש"י.

78 שצריך לישר דרכיו ולהתקדש אף במותר לו פן ילמדו ממנו לזלזל באיסורים. רש"י.

79 בעודו קיים גובים אפילו מגלימא שעל כתפיו שהרי הלוה לו מעותיו ונשתעבד. והתורה אמרה ששליח ב"ד
יכנס לביתו ויטול משכונו. אבל כשמת מה יש לו עם היתומים שיתבעם הרי לא לוו ממנו. ואם ירשו קרקעות
משתעבדים נכסיו מחיים מדין ערב כיון שכשהלווהו סמך עליהם, אבל במטלטלין אין אפילו דין ערב שהמלוה
לא סמך עליהם. רש"י.

80 ואינו דוגמה ליתומים שגבו קרקע בחוב אביהם שבע"ח גובה מהם אע"ג ששומא חוזרת לעולם. מפני שהיא
חוזרת משום ועשית הישר והטוב. ומתחילה מכרו אותה ולכן אוכלים את הפירות בלא נכייתא. תוס'.

81 למי שאמר בבבא בתרא שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, הואיל והוא מקום שמסלקים הוא מלוה שאין השדה

משמטת. ובמקום שלא מסלקים, בעל חוב גובה ממנו, ובכור נוטל בו פי שנים.
כיון שלא מסלקים אותה אינה הלואה אלא הוא אצלו מכר.

מר זוטרא א' משם ר"פ משכנתא במקום
שמסלקים מסלקים אפ' מתמרים שעל המחצלת

אמר מר זוטרא בשם רב פפא, משכנתא
במקום שמסלקים, אם בא ושילם לו את
מעותיו מסלקים אותו אפילו מהתמרים התלושים שגדר העץ והם על המחצלות.
ואם כשנטלם מן המחצלות הגביהם ושם אותם בתוך הסלים, קנאם בהגבהה אפילו
לפני שקיבל את המעות. ולמי שאמר במסכת בבא בתרא שכליו של לוקח קונים
לו בהגבהה אפילו ברשות מוכר, קנה אפילו שלא הגביהם מפני שמחצלותיו קנו
לו.

פשוט שבמקום שמסלקים וא' ע"מ הדבר פשוט שבמקום שמסלקים ואמר בשעת מתן
שלא אסתלק הרי א' שאינו מסתלק

המעות, על מנת שאיני מסתלק⁸². הרי אמר שהוא לא
מסתלק. ומה הדין במקום שלא מסלקים, ואמר אני מסתלק. האם צריך לקנות
ממנו, ואם לא קנה הוא דיבור בלבד ויכול לומר לא אשנה מן המנהג, או לא.
רב פפא אמר לא צריך לקנות ממנו, רב ששת בנו של רב אידי אמר צריך לקנות
ממנו. והלכה שצריך לקנות ממנו⁸³.

אמר אלך ואביא מעות, ואשלם לך ואל תאכל פירות מעכשיו, אינו אוכל. הואיל
המעות מוכנים לו ולא נתנו לו רשות להיות שומט ואוכל⁸⁴. ואם אמר אלך ואטרח
ואביא מעות. רבינא אמר אוכל, ומר זוטרא בנו של רב מרי אמר לא אוכל.
והלכתא שאינו אוכל.

ר"כ ר"פ ור"א לא אכלו בנכייטא רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלו בנכייטא, רבינא
רבינא אכל בנכייטא

אכל בנכייטא⁸⁵. ואמר מר זוטרא שהטעם של מי
שאוכל בנכייטא הוא שכמו שבשדה אחוזה שהתורה אמרה לפדותה מן ההקדש
לפי השנים שעד היובל, סלע ופונדיון לשנה, כפי חשבון חמשים שקל לבית זרע
חומר שעורים לארבעים ותשע שנות היובל. ואפילו שההקדש אכל פירות של
כל השנה שששים הרבה. וכן מותר לאכול פירות בנכייטא, מפני שרואים שהיכן
שיורד לספק, ונותן מעות סלע לשנה. ספק יהיו בה פירות, ספק לא יהיו בה
פירות. הוא מכר מעיקרו ונפדה בכך. ומי שאסר אומר ששדה אחוזה היא הקדש.

אלא לשעבוד פירות, והוא ראוי ואין בכור נוטל בראוי. ואין זה מלוה על משכון שאין שביעית משמטת שהוא
במשכון של מטלטלין, משום דבעל חוב קונה משכון שבידו. רש"י.

82 בשעת מתן מעות התנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים, ועל מנת כן נתן מעות. וקרקע נקנה
בכסף בין דרך מקח בין דרך שכירות, בין בכל הדרכים כפי התנאי. רש"י.

83 תוס' כתב שאין לפרש משום שהמלוה אמר אני מסתלק והוא פטומי מילי מפני שהלוה צריך להתנות. שא"כ
למה צריך לקנות אמר שהלוה יתנה. ונראה שמדובר לאחר שלוה בסתם ואפ' אם הלוה יתנה צריך קנין. תוס'.

84 ומדובר במקום שמסלקים. רש"י.

85 תוס' שאלו הרי אמרו צורבא דרבנן לא יאכל אפ' בנכייטא! ואומר ר"ת שרבינא לא רצה ליטול את השם
ולעשות עצמו צורבא דרבנן. וי"מ שהנכייטא של רבינא היא קיצותא. תוס'.

אינה הלואה אלא הוא תלוי בפדיון, והתורה העמידה אותו על פדיון זה. אבל כאן היא הלואה והוא נראה כריבית.

